

Observaties over het IMVO-convenantenbeleid

Februari 2020

In de eerste helft van 2020 evalueert het KIT in opdracht van het ministerie van Buitenlandse Zaken het IMVO-convenantenbeleid. Om hieraan bij te dragen maakt het MVO Platform op basis van de ervaringen van leden en de beschikbare rapportages en evaluaties de balans op van vijf jaar convenantenbeleid. Het IMVO-convenantenbeleid behaalt in zijn huidige vorm zijn doelstellingen niet. Een deel van de bedrijven die deelnemen aan de convenanten zet stappen wat betreft bewustwording en kennis, maar er wordt over het algemeen te weinig actie ondernomen om risico's op mensenrechtenschendingen en milieuschade in ketens aan te pakken. Dit overzicht richt zich met name op de resultaten van het IMVO-convenantenbeleid en minder op het proces.

Een deel van de bedrijven zet stappen wat betreft bewustwording en kennis

Het convenantenbeleid is een belangrijk instrument om gezamenlijk risico's in ketens aan te pakken en door samenwerking de invloed van bedrijven om problemen aan te pakken (leverage) te vergroten. Het is positief dat er in verschillende sectoren convenanten zijn afgesloten, waarmee processen en 'infrastructuur' zijn ontwikkeld om MVO-risico's in ketens en mogelijke oplossingen daarvoor bespreekbaar te maken. De ontwikkeling van het convenantenbeleid is ook in lijn met de OESO-richtlijnen, die bedrijven aanbevelen om leverage te vergroten door deel te nemen aan samenwerkingsinitiatieven.

Binnen de convenanten lijkt de bewustwording over het belang van MVO-beleid en due diligence onder veel van de betrokken bedrijven dan ook te groeien. Deze bedrijven ondernemen stappen om MVO-beleid te ontwikkelen en risico's op schendingen van MVO-normen in kaart te brengen. In werkgroepen worden specifieke risico's en thema's geïdentificeerd en onderzocht.

De midtermevaluatie van het **kleding- en textielconvenant** constateert onder meer dat er dankzij het convenant meer kennis en bewustwording is bij bedrijven over risico's in ketens, dat bedrijven meer aandacht en capaciteit hebben voor maatschappelijk verantwoord ondernemen en dat er meer gezamenlijke invloed is door de samenwerking met andere initiatieven.¹ Ook is de transparantie van bedrijven toegenomen.

Volgens de jaarrapportage van het **bankenconvenant** hebben banken goede stappen gezet wat betreft het ontwikkelen van MVO-beleid en klachtenmechanismen.²

Het **voedingsmiddelenconvenant** rapporteert dat de bewustwording over IMVO in de sector toeneemt.³ Ook heeft een groot aantal supermarkten zich als onderdeel van het convenant gecommitteerd aan het streven om het betalen van leefbaar loon in hun bananenketens te realiseren.⁴

Doelstelling van het beleid wordt niet behaald

Als we kijken naar de doelstellingen van het IMVO-convenantenbeleid – (1) *'het bereiken van substantiële stappen van verbetering voor groepen die negatieve effecten ervaren'* en (2) *'het gezamenlijk aanpakken van problemen die bedrijven alleen niet of niet geheel kunnen oplossen'*⁵ – dan moet het MVO Platform vaststellen dat de behaalde resultaten na ruim vijf jaar IMVO-convenantenbeleid onvoldoende zijn. Binnen de huidige mix van vrijwillige beleidsinstrumenten blijkt het IMVO-convenantenbeleid niet in staat om alle bedrijven in alle risicosectoren aan te zetten tot het uitvoeren van due diligence en daarmee het voorkomen en verminderen van mensenrechtenschendingen en milieuschade in wereldwijde productieketens. Deze observatie baseert het MVO Platform op de volgende negen kritische bevindingen en ervaringen:

1. De focus op de dertien risicosectoren is te beperkt
2. Het IMVO-convenantenbeleid bereikt slechts een deel van de risicosectoren
3. Binnen de risicosectoren bereiken convenanten vaak slechts een deel van de bedrijven
4. De implementatie van due diligence door bedrijven verloopt langzaam
5. Convenanten lijken vooralsnog weinig impact te realiseren voor groepen die negatieve effecten ervaren
6. Convenantsafspraken worden onvoldoende nageleefd
7. Bedrijven zijn onvoldoende transparant
8. De overheid sluit IMVO-convenanten af die niet over de OESO-richtlijnen gaan
9. De overheid vult haar rol in het convenantenbeleid onvoldoende in

1. De focus op de dertien risicosectoren is te beperkt

Het IMVO-convenantenbeleid is gestoeld op de indeling in risicosectoren die door KPMG is opgesteld in de MVO Sector Risico Analyse (2014).⁶ Door de focus op dertien sectoren kan het beeld ontstaan dat in andere sectoren geen of minder urgentie bestaat voor bedrijven om de OESO-richtlijnen na te leven, terwijl de Nederlandse overheid van alle bedrijven verwacht dat zij maatschappelijk verantwoord ondernemen op basis van de OESO-richtlijnen en de UNGP's.⁷

2. Het IMVO-convenantenbeleid bereikt slechts een deel van de risicosectoren

De IOB-evaluatie van het IMVO-beleid constateert dat het convenantenbeleid er niet in is geslaagd om de dertien risicosectoren uit de KPMG Sector Risico Analyse (2014) te bereiken (Tabel 1).⁸ Hoewel de overheid in 2014 de ambitie uitsprak om in 2016 tien IMVO-convenanten af te sluiten, werd dit aantal pas in 2019 gehaald. Ambities voor convenanten in zowel de risicosectoren als andere sectoren werden in de afgelopen jaren diverse malen bijgesteld.⁹ Zo kondigde het kabinet in 2017 nog aan dat voor het eind van 2018 zestien convenanten zouden worden afgesloten.¹⁰ Na vijf jaar convenantenbeleid zijn er elf convenanten afgesloten, waarvan één inmiddels alweer is opgeheven (plantaardige eiwitten).¹¹ Er zijn geen convenanten afgesloten voor de risicosectoren olie en gas, bouw, detailhandel, groothandel en chemie. Sommige sectoren hebben zelfs geweigerd om een convenant af te sluiten (olie en gas en de zadensector). Daarnaast dekken de convenanten in de sectoren hout en papier en elektronica slechts beperkte delen van deze risicosectoren. De convenanten in de financiële en voedingsmiddelensector dekken hun sectoren wel grotendeels, hoewel het bankenconvenant zich niet richt op negatieve milieu-impacts en de vermogensbeheeractiviteiten niet onder het convenant vallen.

Tabel 1. Overzicht convenanten in risicosectoren uit KPMG Sector Risico Analyse (2014).

Risicosectoren	Sectorbrede convenanten	Convenanten voor deelsectoren
Bouw	<i>Geen convenant</i>	Natuursteen, metaal, hout
Detailhandel	<i>Geen convenant</i>	
Chemie	<i>Geen convenant</i>	Metaal
Energie	<i>Geen convenant</i>	<i>(steenkool*, windenergie**)</i>
Financieel	Banken, pensioenen, verzekeringen	
Groothandel	<i>Geen convenant</i>	
Hout en Papier		Hout
Land- en tuinbouw	<i>(Land- en tuinbouw**)</i>	Sierteelt
Metaal en elektronica		Metaal
Olie en gas	<i>Geen convenant</i>	
Kleding en textiel	Kleding en textiel	
Voedingsmiddelen	Voedingsmiddelen	<i>Plantaardige eiwitten***</i>

* Het steenkolenconvenant is geen onderdeel van het IMVO-convenantenbeleid en liep in 2019 af.

** Convenanten zijn nog in ontwikkeling, beide sinds 2017. De onderhandelingen voor het windenergieconvenant zijn nog niet begonnen.

*** Het convenant voor plantaardige eiwitten is in 2019 voor het einde van de looptijd opgeheven.

3. Binnen de risicosectoren bereiken convenanten vaak slechts een deel van de bedrijven

De IMVO-convenanten in de financiële sector bestrijken bijna de gehele sector, maar aan veel andere convenanten nemen slechts enkele of zelfs geen bedrijven deel (Tabel 2). De IMVO-convenanten zijn door ongeveer 200 bedrijven direct ondertekend. Ter vergelijking: er zijn in Nederland ruim 67.000 bedrijven met meer dan tien medewerkers.¹² Een aantal convenanten is alleen door brancheorganisaties ondertekend, zoals hout, voedingsmiddelen en verzekeringen. Waar de verzekeraars op deze manier alsnog direct gebonden zijn aan naleving van het convenant¹³, is daar bij de andere convenanten geen enkele garantie voor. Ook de IOB waarschuwt dat het onduidelijk is in hoeverre bedrijven daadwerkelijk deelnemen en gebonden zijn aan de afspraken in het convenant als die alleen door brancheorganisaties worden ondertekend.¹⁴ Mede door de uiteenlopende indeling en definities van de risicosectoren en het gebrek aan transparantie van deelnemende bedrijven is het vaak onduidelijk om te bepalen welk deel van een sector (in aantallen bedrijven en/of marktaandeel) zich feitelijk heeft gecommitteerd aan een convenant.¹⁵

Tabel 2. Deelnemende bedrijven en brancheorganisaties en marktaandeel per convenant.¹⁶

Convenant	Aantal bedrijven	Aantal brancheorganisaties	Marktaandeel in de sector
Kleding en textiel	71	3	48 procent
Bancaire sector	11	1	> 90 procent
Goud	13	2	Onbekend
Plantaardige eiwitten	4	1	Onbekend
Hout	-	14	Onbekend
Verzekeringen	-	2	> 95 procent
Voedingsmiddelen	-	3	Onbekend
Pensioenen	74	1	88 procent
Metaalketens	7	5	Onbekend
Natuursteen	11 (+ 13 Belgische bedrijven)	3 (+ 1 in België)	Onbekend
Sierteelt	9	3	Onbekend
Totaal	200	38	

Aan het **kleding- en textielconvenant** doen 71 bedrijven mee¹⁷, die volgens het convenant zelf een marktaandeel van 48 procent hebben.¹⁸ Uit de mid-termevaluatie blijkt dat het doel van 80 procent marktdekking in 2020 niet bereikt zal worden, omdat niet-Nederlandse bedrijven niet aan het convenant willen deelnemen.¹⁹

Aan het **houtconvenant** doen dertien brancheverenigingen mee²⁰, maar bedrijven zijn niet aan het convenant gebonden.²¹

Aan het **goudconvenant** doen dertien bedrijven mee.²² Het convenant heeft de doelstelling van veertig aangesloten bedrijven aan het einde van het tweede loopjaar niet gehaald en geeft aan dat het lastig is om meer bedrijven te overtuigen om deel te nemen aan het convenant.²³

Het **voedingsmiddelenconvenant** is ondertekend door brancheorganisaties die een aanzienlijk deel van de bedrijven in de sector vertegenwoordigen. Er zijn echter geen bindende afspraken gemaakt over de uitvoering van due diligence door individuele bedrijven.²⁴

Aan het **metaalconvenant** doen zeven bedrijven en vijf brancheverenigingen mee, maar de grootste brancheverenigingen in de sector (FME en Metaalunie) hebben het convenant niet ondertekend.

4. De implementatie van due diligence door bedrijven verloopt langzaam

Hoewel bij sommige convenanten duidelijk is dat een deel van de deelnemende bedrijven stappen zet om due diligence uit te voeren, wordt bij de meeste convenanten aangegeven dat de voortgang langzamer verloopt dan aanvankelijk gedacht. In diverse convenanten lijkt er meer aandacht te zijn voor processen dan voor het daadwerkelijk aanpakken van risico's, bijvoorbeeld omdat er onder bedrijven onduidelijkheid bestaat over wat van hen wordt verwacht en bedrijven moeite hebben om maatschappelijke organisaties en vakbonden om ondersteuning te vragen bij de implementatie van due diligence. Bovendien blijkt bij verschillende convenanten dat lang niet alle bedrijven zich aan de due diligence-afspraken houden.

Bedrijven zijn met name begonnen met het opstellen van IMVO-beleid (stap 1 uit de OESO Due Diligence Guidance), het identificeren van risico's (stap 2) en het rapporteren over de uitvoering van due diligence (stap 5). Er lijkt veel minder voortgang te worden geboekt wat betreft het nemen van maatregelen om risico's aan te pakken (stap 3), het monitoren van de implementatie van deze maatregelen (stap 4) en het bevorderen van toegang tot genoegdoening (stap 6). Wel zijn er binnen sommige convenanten klachtenmechanismen op bedrijfs- of convenantsniveau ontwikkeld en in vertrouwelijke setting specifieke risico's in toeleveringsketens van bedrijven en mogelijke gezamenlijke oplossingen daarvoor besproken.

Uit de jaarrapportage van het **kleding- en textielconvenant** over 2018 blijkt dat acht procent van de deelnemende bedrijven volledig voldoet aan de voor dat jaar geldende afspraken, waaronder de afspraken over due diligence.²⁵ Het klachtenmechanisme van het kleding- en textielconvenant heeft in 2018-2019 acht gevallen van mogelijke mensenrechtenschendingen in behandeling genomen.²⁶ Ook heeft een aantal bedrijven specifieke risico's in ketens in onder meer Bangladesh besproken binnen het convenant.

Volgens de tweede jaarrapportage (2018) van het **bankenconvenant** hebben de deelnemende banken due diligence-beleid opgesteld en geïmplementeerd.²⁷ Wel is het lastig voor de deelnemende organisaties om te beoordelen hoe de implementatie heeft plaatsgevonden en due diligence in de praktijk wordt gebracht. Ook constateert de monitoringscommissie dat op cruciale onderdelen te weinig voortgang wordt geboekt, waaronder het creëren van goede samenwerking tussen de partijen om de UN Guiding Principles te implementeren.²⁸

Het **goudconvenant** rapporteerde in 2019 dat vijf van de dertien deelnemende bedrijven (38 procent) een due diligence-jaarverslag had opgesteld, waarin wordt beschreven hoe invulling gegeven is aan het due diligence-beleid.²⁹ De

rapportage geeft ook aan dat slechts de helft van de deelnemende bedrijven bezig is met het toepassen van stap 1 (integratie MVO in systemen), 2 (identificeren risico's) en 5 (rapportage) en dat een aantal bedrijven niet heeft voldaan aan de afspraken over due diligence.³⁰ Bedrijven lijken niet bereid te zijn om daadwerkelijk aan de slag te gaan met het aanpakken van risico's, bijvoorbeeld door het inkopen van gecertificeerd goud.

Uit de eerste jaarrapportage van het **verzekeringsconvenant** blijkt dat met name middelgrote en kleine verzekeraars zich nog niet hebben gecommitteerd aan de OESO-richtlijnen en de UNGP's, geen due diligence-beleid hebben en geen beeld hebben van de sectoren en thema's die risicovol zijn.³¹ De rapportage maakt niet duidelijk om welk deel van de verzekeraars het gaat, maar er wordt gesproken over 'grote verscheidenheid' in de voortgang door verzekeraars.

Het **convenant plantaardige eiwitten** is in maart 2019 opgeheven, zonder dat daarbij duidelijk is geworden hoe bedrijven hebben gewerkt aan het implementeren van due diligence.

5. Convenanten lijken vooralsnog weinig impact te realiseren voor groepen die negatieve effecten ervaren

Eén van de einddoelen van het convenantenbeleid is het realiseren van 'substantiële stappen van verbetering voor de groepen die mogelijke negatieve effecten ervaren, binnen een termijn van 3-5 jaar'.³² Binnen verschillende convenanten zijn gezamenlijke projecten opgezet om risico's in ketens aan te pakken of 'positieve impact te realiseren'. Op moment van schrijven zijn er echter geen voorbeelden bekend van bedrijven die als onderdeel van hun due diligence-proces risico's hebben aangepakt en daarover rapporteren. In verschillende convenanten zetten bedrijven zich nog onvoldoende in om hun invloed aan te wenden en te vergroten. Het is daarom onduidelijk op welke manier convenanten concrete stappen van verbetering realiseren voor groepen die negatieve effecten ervaren van bedrijfsactiviteiten.

De mid-termevaluatie van het **kleding- en textielconvenant** geeft aan dat er op het gebied van het uitvoeren van due diligence door bedrijven, bewustwording en de gezamenlijke projecten impact wordt verwacht. De evaluatie geeft echter ook aan dat het convenant niet verwacht dat binnen de looptijd (5 jaar) substantiële impact wordt gerealiseerd voor groepen die negatieve effecten ervaren.³³

Het **bankenconvenant** is inmiddels ten einde en heeft in monitoringsrapporten en op de website (nog) niet laten zien of er concrete acties zijn ondernomen om negatieve impacts aan te pakken.³⁴

6. Convenantsafspraken worden onvoldoende nageleefd

Uit de verschillende rapportages van de convenanten blijkt dat afspraken uit de convenanten niet, onvoldoende of met flinke vertraging worden nagekomen. De oorzaken hiervan lijken divers, maar het gebrek aan onderling vertrouwen en onduidelijkheid over de verwachtingen van bedrijven worden meerdere malen genoemd. Bij veel convenanten is het onduidelijk wat de gevolgen zijn voor bedrijven die zich niet aan de afspraken houden.

Al in de tweede voortgangsrapportage van het **bankenconvenant** (2018) wordt geconcludeerd dat de kans klein is dat het convenant zijn doelstellingen gaat behalen.³⁵ De rapportage wijst onder meer op de gebrekkige inzet van enkele banken en de overheid.

De jaarrapportage van het **goudconvenant** constateert onder meer dat tijdens het tweede loopjaar van het convenant bleek dat 'de uitgangspunten van het convenant nog niet in het geheel door alle partijen onderschreven worden'.³⁶

In het **voedingsmiddelenconvenant** hebben in het eerste jaar slechts 33 van de 550 leden van de FNLI de vragenlijst over de implementatie van hun IMVO-beleid ingevuld.³⁷ Het is onduidelijk hoeveel van de 22 leden van het CBL en 60 leden van de KNSV de vragenlijst hebben ingevuld.

In het eerste jaar van het **verzekeringsconvenant** hebben 78 van de 106 deelnemende verzekeraars gereageerd op de monitoringsvragenlijst.³⁸

Uit de jaarrapportage van het **kleding- en textielconvenant** over 2018 blijkt dat acht procent van de deelnemende bedrijven volledig voldoet aan de voor dat jaar geldende afspraken, waaronder de afspraken over due diligence.³⁹ 78 procent van de bedrijven heeft aan "bijna alle afspraken" voldaan, waarbij onduidelijk is wat dat precies betekent. 14 procent is de afspraken niet nagekomen.

7. Bedrijven zijn onvoldoende transparant

Hoewel transparantie en publieke rapportage een belangrijk onderdeel zijn van due diligence, geven bedrijven in veel convenanten hieraan onvoldoende invulling. Maatschappelijke organisaties en vakbonden krijgen bij geen van de convenanten voldoende inzicht in de uitwerking en resultaten van het due diligenceproces door bedrijven, onder meer door vertrouwelijkheidsafspraken in de convenanten zelf. Hierdoor kunnen maatschappelijke organisaties en vakbonden minder goed een ondersteunende en controlerende rol spelen in

de convenanten. Hoewel mededingingswetgeving en bedrijfsvertrouwelijkheid hierin een rol speelt, kunnen bedrijven meer doen om de transparantie te vergroten.

Het **kleding- en textielconvenant** heeft een geaggregeerde lijst van productielocaties van aangesloten bedrijven gepubliceerd en een aantal bedrijven zal met het ondertekenen van de Transparency Pledge deze informatie ook op individueel niveau publiceren.⁴⁰ Vakbonden en maatschappelijke organisaties krijgen echter geen inzicht in de plannen van aanpak van de deelnemende bedrijven. Hierdoor is het niet mogelijk om deze plannen te beoordelen en is het lastig om bedrijven ondersteuning te bieden.

De rapportage van het **goudconvenant** laat zien dat tien van de dertien deelnemende bedrijven een verklaring op hun websites hebben gepubliceerd waarin de bedrijven zich committeren aan het uitvoeren van due diligence.⁴¹ Het convenant geeft ook aan dat het ondertekenen van de gedragscode door leden van de twee deelnemende brancheverenigingen achterblijft: slechts 46 van de 900 leden van de FGZ en 22 van de ruim 100 leden van NGG hebben de code ondertekend.⁴²

De banken die deelnemen aan het **bankenconvenant** hebben mensenrechtenverslagen gepubliceerd. Wel blijft de transparantie over specifieke casussen zeer beperkt als gevolg van de mededingingswetgeving en het beroep van banken op klantvertrouwelijkheid⁴³, ondanks de bestaande mogelijkheden voor het vergroten van de transparantie.⁴⁴ Hierdoor kunnen maatschappelijke organisaties en vakbonden hun expertise over het aanpakken van negatieve impacts niet inbrengen. De monitoringscommissie signaleert dat banken en de overheid te weinig doen om dit probleem op te lossen en adviseert dat wetgeving het meest voor de hand liggende alternatief is als de partijen geen passende oplossing vinden.⁴⁵

De jaarrapportage van het **verzekeringconvenant** concludeert dat dat er nog veel vooruitgang moet worden geboekt omtrent transparantie en rapportage over due diligence.⁴⁶

8. De overheid sluit IMVO-convenanten af die niet over de OESO-richtlijnen gaan

De overheid heeft haar handtekening onder twee convenanten gezet die duidelijk niet in lijn zijn met het SER-advies IMVO-convenanten (2014).⁴⁷ De IOB-evaluatie van het IMVO-beleid constateert dat zowel het houtconvenant als het inmiddels weer opgeheven convenant plantaardige eiwitten het vergroten van de markt vraag naar duurzame producten tot doel hadden, in plaats van het bevorderen van de naleving van MVO-normen.⁴⁸ De convenanten voor hout⁴⁹ en plantaardige eiwitten bevatten geen afspraken voor bedrijven voor het doen van due diligence en geen controle op de uitvoering van due diligence door bedrijven.

9. De overheid vult haar rol in het convenantenbeleid onvoldoende in

Volgens het SER-advies over IMVO-convenanten (2014) dient de overheid een belangrijke rol te spelen in het convenantenbeleid, onder meer door het voeren van coherent overheidsbeleid, het oplossen van (mededingings-)belemmeringen voor samenwerking, en het faciliteren van en deelnemen aan de convenanten.⁵⁰ Na vijf jaar convenantenbeleid blijkt dat de overheid haar rol onvoldoende invult. Zo constateerde de IOB dat de overheid onvoldoende bijdraagt aan de uitvoering van de convenanten, bijvoorbeeld door bedrijven te stimuleren om aan convenantsafspraken te voldoen.⁵¹ Ook de IMVO-commissie van de SER rapporteerde in 2018 dat de overheid haar rol binnen de convenanten nog flink kon versterken, bijvoorbeeld door voldoende capaciteit vrij te maken voor deelname aan de convenanten, het rijksbreed uitvoeren van het beleid voor Maatschappelijk Verantwoord Inkopen, het oplossen van mededingingsvraagstukken, en via ambassades steun te verlenen.⁵² De rapportage roept de overheid ook op om er goed op toe te zien dat convenanten in lijn zijn met de OESO-richtlijnen en het SER-advies over IMVO-convenanten. De overheid levert een substantiële financiële bijdrage aan de uitvoering van het beleid, onder meer via het Fonds Verantwoord Ondernemen (FVO) en Fonds Bestrijding Kinderarbeid (FBK), maar positioneert zich binnen de convenanten over het algemeen erg afwachtend als 'slechts één van de partijen'. Hoewel de overheid de verantwoordelijkheid heeft om bedrijven voor te lichten over het MVO-normenkader en de inhoud van due diligence, komt deze taak nu vaak bij maatschappelijke organisaties en vakbonden te liggen.

Met name in de **banken- en verzekeringconvenanten** is de overheid te passief, schrijft de IOB.⁵³ De monitoringsrapportage van het **bankenconvenant** concludeert dat de overheid ook in het tweede jaar geen actieve en leidende rol heeft genomen om de urgentie onder banken te verhogen en de doelstellingen van het convenant te behalen.⁵⁴

Binnen het **verzekeringconvenant** heeft de overheid weinig inzet getoond om bijvoorbeeld resultaten te behalen binnen de werkgroep Klimaat.

In het **kleding- en textielconvenant** toont de overheid weinig inzet in de werkgroepen en zou de overheid veel meer kunnen doen in het kader van gezamenlijke lobby, terwijl ze daarin juist een belangrijke rol zou kunnen spelen.

- ¹ Kleding- en Textielconvenant, [Mid-term evaluation](#), p. 28.
- ² Bankenconvenant, [Monitoring and Progress Report Year 2](#), p. 6-7.
- ³ Voedingsmiddelenconvenant, [jaarrapportage 2018-2019](#).
- ⁴ [Voedingsmiddelenconvenant](#), november 2019.
- ⁵ [SER](#) (2014), Advies IMVO-convenanten.
- ⁶ [KPMG](#) (2014), MVO Sector Risico Analyse.
- ⁷ [Website Rijksoverheid](#), IMVO.
- ⁸ [IOB](#) (2019), Mind the governance gap, map the chain. Evaluation of the Dutch government's policy on international responsible business conduct (2012-2018), p. 78.
- ⁹ In het verleden werden convenanten aangekondigd in de sectoren toerisme, scheepvaart, technologische sector, maar hierover wordt niet meer gerapporteerd.
- ¹⁰ Kamerbrief [Voortgang IMVO-beleid](#), september 2017.
- ¹¹ Kamerbrief [Voortgang implementatie IMVO-beleid](#), juni 2019.
- ¹² [CBS Statline](#), 2^e kwartaal 2019.
- ¹³ De leden van het Verbond van Verzekeraars zijn met de ondertekening door het Verbond ook gebonden aan het convenant.
- ¹⁴ IOB-evaluatie IMVO-beleid (2019), p. 58.
- ¹⁵ Zie voor een uitgebreidere toelichting het [overzicht IMVO-convenanten](#) van het MVO Platform (21 februari 2018), p. 5.
- ¹⁶ Gebaseerd op de IOB-evaluatie IMVO-beleid (2019), p. 57-58 en websites [IMVO-convenanten](#) (november 2020). Totalen exclusief Vlaamse bedrijven en brancheorganisatie.
- ¹⁷ Dit betreft het aantal deelnemende bedrijven, niet het aantal merken (website Kleding- en textielconvenant, [Deelnemers](#)).
- ¹⁸ Kleding- en textielconvenant, [Jaarrapportage 2018-2019](#), p. 11. De [mid-termevaluatie](#) (p. 24) benoemt dat het niet altijd duidelijk is op welke markt dit percentage precies van toepassing is.
- ¹⁹ Kleding- en Textielconvenant, [Mid-term evaluation](#), p. 24.
- ²⁰ Houtconvenant, [Deelnemers](#).
- ²¹ [Convenant Bevorderen Duurzaam Bosbeheer](#), p. 10.
- ²² Goudconvenant, [Jaarrapportage 2018-2019](#).
- ²³ Goudconvenant, [Jaarrapportage 2018-2019](#).
- ²⁴ [Voedingsmiddelenconvenant](#), p. 22-24.
- ²⁵ Kleding- en textielconvenant, [Jaarrapportage 2018-2019](#), p. 12.
- ²⁶ Kleding- en textielconvenant, [overzicht klachten op basis van productielocaties 2018](#).
- ²⁷ Bankenconvenant, [Monitoring and Progress Report Year 2](#), p. 8.
- ²⁸ Bankenconvenant, [Monitoring and Progress Report Year 2](#), p. 33.
- ²⁹ Goudconvenant, [Jaarrapportage 2018-2019](#).
- ³⁰ Goudconvenant, [Jaarrapportage 2018-2019](#).
- ³¹ [Monitoringsrapport Verzekeringsconvenant 2018-2019](#), p. 3-4; website [Verbond van Verzekeraars](#), 2019.
- ³² [SER](#) (2014), Advies IMVO-convenanten.
- ³³ Kleding- en Textielconvenant, [Mid-term evaluation](#), p. 33.
- ³⁴ Bankenconvenant, [Monitoring and Progress Report Year 2](#); website [bankenconvenant](#), 2019.
- ³⁵ Bankenconvenant, [Monitoring and Progress Report Year 2](#), p. 31, 33.
- ³⁶ Goudconvenant, [Jaarrapportage 2018-2019](#).
- ³⁷ Jaarrapportage Voedingsmiddelenconvenant 2019, [Uitkomsten Monitoring](#).
- ³⁸ Verzekeringsconvenant, [Samenvatting Monitoringsrapport 2019](#), p. 2.
- ³⁹ Kleding- en textielconvenant, [Jaarrapportage 2018-2019](#), p. 12.
- ⁴⁰ Website [kleding- en textielconvenant](#), 2019.
- ⁴¹ Goudconvenant, [Jaarrapportage 2018-2019](#).
- ⁴² Goudconvenant, [Jaarrapportage 2018-2019](#); websites [FGZ](#) & [NGG](#) (2019).
- ⁴³ Bankenconvenant, [Monitoring and Progress Report Year 2](#), p. 32.
- ⁴⁴ Zie rapport [NautaDutilh](#) (2017).
- ⁴⁵ Bankenconvenant, [Monitoring and Progress Report Year 2](#), p. 32.
- ⁴⁶ Verzekeringsconvenant, [Samenvatting Monitoringsrapport 2019](#), p. 4.
- ⁴⁷ [SER](#) (2014), Advies IMVO-convenanten.
- ⁴⁸ IOB-evaluatie IMVO-beleid (2019), p. 53.
- ⁴⁹ [Convenant Bevorderen Duurzaam Bosbeheer](#), p. 10.
- ⁵⁰ [SER-advies IMVO-convenantenbeleid, 2014](#), p. 24-25
- ⁵¹ IOB (2019), p. 70-71; zie ook SER, [Voortgangsrapportage IMVO-convenanten](#) (2018), p. 17-22.
- ⁵² [SER, Voortgangsrapportage IMVO-convenanten](#) (2018), p. 18-22.
- ⁵³ IOB (2019), p. 70-71.
- ⁵⁴ Bankenconvenant, [Monitoring and Progress Report Year 2](#), p. 34.